

Teacher Training on Human Rights Through E-Learning

F. Dilek GÖZÜTOK* Yasemin GÜLBAHAR** Filiz KÖSE***

ABSTRACT: The purpose of this study was to assess the pilot study of teacher training through e-learning. For this reason, the fifth book was selected from the series of books titled "I am a Human being: Education on Human Rights for Primary School". The pilot study was carried out for 5th grade on the topic named "I am Human: I am free and I have rights". The activities within the book have been changed into the web environment as e-learning content. The developed web site and tools were administered to teachers in two distinct primary schools as pilot studies in order to validate both the site and the instruments. The methodology of this study can be summarized as follows. First of all, class teachers were administered e-learning content through Internet. After receiving e-learning, the teachers were asked to fill out the questionnaires in order to find the effectiveness of both the training and the material. The opinions of in-service teachers on e-learning and the material were also solicited via open-ended questions. Although the study was limited with the number of participants and content, the important findings and suggestions, that might be useful for

* Prof.Dr.,Ankara University, Faculty of Educational Sciences, dgozutok@hotmail.com

** Assist.Prof.Dr.,Başkent University, Faculty of Education, gulbahar@baskent.edu.tr

*** Res.Assist.,Başkent University, Faculty of Education, filizk@baskent.edu.tr

researchers carrying out similar studies, were revealed. The findings of this study indicated that class teachers were motivated for and willing to engage in e-learning even they perceived their computer skills as inadequate.

SUMMARY

The aim of this study was to evaluate the pilot study of teacher training through e-learning. For this reason, the fifth book was selected from the series of books titled "I am a Humanbeing: Education on Human Rights for Primary School". The pilot study was carried out for 5th grade on the topic named "I am Human: I am free and I have rights". The activities within the book transformed to the web environment as e-learning content. The developed web site and instruments were administered to teachers in two distinct primary schools as pilot studies in order to validate both the site and the instruments. For the present study, another primary school in the center of Ankara was selected as the case, purposefully due to good technical infrastructure and number of "class teachers". The methodology of this study can be summarized as follows. First of all, class teachers were administered e-learning content through Internet. After receiving e-learning, the teachers were asked to fill out the questionnaires in order to find the effectiveness of both the training and the material. The opinions of in-service teachers on e-learning and the material were also solicited via open-ended questions.

The study has some limitations in terms of participants and content. However, findings that might be useful for other researchers who study the teachers' expectations of implementations relating to extending the e-learning possibilities have been revealed. Class teachers praised the content of program and paid attention to the quality of program. The quality of presentation, instructional design and narration of the scenes might have affected the views of teachers on the program. Nevertheless, the main communication opportunities were very essential for e-learning lacked as the study was not a long-term study. The majority of teachers focused on this point. All those stated that it was necessary to establish synchronized and asynchronous communication opportunities such as chat and forum, and it was very common to emerge the need for sharing communication and information among persons. Teachers pointed out the necessity of the samples from real and near life of students. Teachers also suggested that the content of e-learning should be included into curriculum of all grades and be extended into the every level. They were mostly positive about the e-learning even they perceived their computer skills inadequate. On the one

hand this finding made the necessity of in-service education for computer usage appear, on the other hand it supported the necessity of extending e-learning possibilities and implementations besides the need of different teaching methods' usage.

The recent developments of human rights around the world and in Turkey have driven the teachers to have courses about teaching the human rights at every level. The complementary education on human rights in in-service education is necessary for teachers, since teaching of human rights exists in the teacher education programs. The face-to-face programs relating to human rights could not be provided to all teachers due to large number of teachers in Turkey. Nevertheless e-learning may provide a solution for solving all these problems and reach all teachers without depending on the space and time besides saving resources for in-service education programs.

E-Öğrenme Yöntemi ile Öğretmenlerin İnsan Hakları Eğitimi*

F. Dilek GÖZÜTOK** Yasemin GÜLBAHAR*** Filiz KÖSE****

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, e-öğrenme yöntemi ile gerçekleştirilecek öğretmen eğitimi durum çalışmasının değerlendirilmesidir. Bu nedenle, “Ben İnsanım: İlköğretim için İnsan Hakları Eğitimi” isimli bir dizi kitap içerisinde “Ben İnsanım: Özgürüm, Haklarım Var” konulu beş numaralı kitap seçilmiştir. E-öğrenme içeriği, ilköğretim 5. sınıf düzeyi için hazırlanmış olan öğretmen ve öğrenci kitapları kullanılarak oluşturulmuştur. Kitapta yer alan etkinlikler web ortamına aktarılmış ve bir grup öğretmene uygulanmıştır. Öğretmenler e-öğrenme yöntemi ile eğitim aldıktan sonra, hem verilen eğitimin hem de materyalin etkililiği, web üzerindeki etkileşimli testler ve anketler aracılığı ile değerlendirilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin e-öğrenmeye ve materyale ilişkin görüşleri alınmıştır. Çalışma, katılımcılar ve içerik açısından sınırlı olmasına karşın, benzer konularda çalışan araştırmacılara önemli bulgular ve öneriler içermektedir. Bu çalışma sonucunda, bilgisayar kullanmada çok yeterli olmayan, sınıf öğretmenlerinin bile e-öğrenme yöntemini benimsediği ve kullanmaya istekli olduğu görülmüştür.

Key Words: İnsan hakları, e-öğrenme

* Bu çalışma öneri şeklinde, E-Learn 2004 Konferansında bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, dgozutok@hotmail.com

*** Yrd.Doç.Dr., Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, gulbahar@baskent.edu.tr

**** Araş.Gör., Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, filizk@baskent.edu.tr

GİRİŞ

Yönetim ve yaşam biçimi olarak demokrasiyi hedefleyen ülkeler, eğitim sistemlerini demokrat insanlar yetiştirmek üzere yapılandırmalıdır. İnsan haklarının ve özgürlüklerinin neler olduğunu, kapsamını, boyutlarını ve yaşama nasıl geçirileceğini bilmeyen bireylerden oluşan bir toplumda demokrasiden söz edilemez. Demokrasiyi benimsemiş ülkelerde devlet, insan haklarına ve özgürlüklerine saygı göstermek, aynı zamanda da yurttaşların bunlardan yararlanmasını sağlamakla yükümlüdür. Demokratik eğitim sistemleri, "insan haklarını bilme hakkı"nın yaşama geçirilmesi adına insan hakları eğitimini de içermelidir (Gülmez, 1994; Gülmez, 1996).

Demokrasiyi yurttaşlarına öğretebilmiş ülkelerde, okul öncesi eğitim kurumlarından başlayarak bütün öğretim kademelerinde demokrasi eğitiminin yapıldığı görülmektedir (Gözütok & Alper, 2002). Anayasasında, yasalarında, eğitim amaçlarında ve eğitim ilkelerinde demokrasiye karar vermiş bir ülke olan Türkiye Cumhuriyeti'nin de demokrat insan özelliklerini yurttaşlarına kazandırması gerekir. Bu gereklilikten hareketle son yıllarda, ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak lise son sınıfa kadar devam eden demokrasi ve insan hakları eğitime yönelik program geliştirme, öğretim materyali hazırlama ve öğretmen eğitimi çalışmaları yapılmaya başlanmıştır (Alper, 2004).

Öğretmen, sahip olduğu özellikleri ile bir model olarak öğrencileri etkiler. Öğretmen davranışları, eğitim süreci sonunda kazandırılacak öğrenci davranışlarının belirleyicisidir. Öğretmenin öğrenciye demokratik anlayış, tutum ve idealleri benimsetebilmesi için, bu değerleri kendi yaşamının ayrılmaz bir boyutu haline getirmiş olması gerekir (Gözütok, 1995). Öğretmen, demokrasiyi yaşam biçimi olarak benimsemeli ve gözlenebilen bütün özellikleri ile bunu öğrencilere ve özel yaşamında çevresine sergileyebilmelidir. İnsan hakları eğitimi, insan haklarına saygıyı, insan hak ve özgürlüklerini kullanmayı ve korumayı, demokrasiyi bir yaşam biçimine dönüştürmeyi sağladığı zaman amacına ulaşmış olur. Öğrenilenleri davranışa dönüştürme, insan hakları ve insan hakları eğitiminde kullanılan yöntemler konularında yetkin öğretmenler gerektirir. Öğretmenlere bu nitelikleri kazandırmak, hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen eğitimleri ile sağlanabilir (O'Brien, Greene & McQuoid, 1996).

Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, insan hakları eğitiminde üretilen yeni bilgi ve yöntemler, öğretmenlerin bu gelişim sürecine hızla uyum sağlamalarını gerektirmektedir. Geleneksel yöntemlerle yapılan hizmet içi eğitim programları büyük bir hedef kitleye kısa sürede ulaştırılamamaktadır. Teknolojinin olanaklarını kullanarak yapılan hizmet içi eğitim, çok sayıda

öğretmene kısa sürede ulaşılmasını sağlayacaktır. Böylece her öğretmen kendi çalışma programı çerçevesinde, öğrenmeye hazır olduğu zamanda ve öğrenme hızına uygun bir zaman dilimini değerlendirerek insan hakları eğitimi konusunda eğitilmiş olacaktır (Gözütok & Gülbahar, 2004).

İnsan Hakları Konusunda Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Avrupa Birliğine girebilme çabaları son yıllarda insan hakları eğitimi konusunda yapılan çalışmalara hız kazandırmıştır. Bu çalışmalardan biri Umut Vakfı “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi”dir. Bu proje çerçevesinde ilköğretim 7-8. Sınıf ilköğretim programında yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi için öğretmen el kitabı ve öğrenci kitabı hazırlanmış, öğretmen eğitimleri yapılmış, deneme uygulamasından elde edilen veriler doğrultusunda “Yurttaş Olmak İçin...” kitapları geliştirilmiştir. Bu kitapların hazırlanması için alanları sosyal psikoloji, hukuk, hukuk eğitimi ve program geliştirme olan altı kişilik öğretim elemanı grubu, insan hakları eğitimi ve materyal hazırlama konularında eğitimden geçirilmiştir. 1998 yılında basılıp hizmete sunulan kitaplarla ilgili olarak gelen olumlu dönütler, yazarlar grubunu yüreklendirmiştir (Gürkaynak, vd. 1998; Gözütok, 1999).

İnsan hakları eğitiminin küçük yaşlarda başlaması gerektiğine inanan yazarlar, Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi ile İngiliz Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı (The British Council) işbirliğinde geliştirdikleri bir proje kapsamında “Ben İnsanım” İlköğretim İçin İnsan Hakları Eğitimi Dizisi’ni hazırlamışlardır. İlköğretimin ilk altı sınıfı için hazırlanan kitaplar, öğrenci ve öğretmen kitapları olarak oluşturulmuştur (Gürkaynak vd. 2002).

Birinci kitap özgün, biricik bir kişi olmak; farklılıklarının farkında ve bunları kabul edici olmakla ilgili ve adı, **Ben İnsanım: Özgünüm**. İkinci kitap, her türlü insan ilişkisinin temelindeki en önemli süreçle ilgili ve adı, **Ben İnsanım: İletişim Kurarım**. Üçüncü kitap, insan olanın, kendine, öteki kişilere ve içinde yaşadığı/yaşamadığı toplumlara olan sorumlulukları ile ilgili ve adı, **Ben İnsanım: Sorumluluklarım Var**. Dördüncü kitabın konusu, kadın hakları, kadının insan hakları; adı, **Kadınım: Ben İnsanım**. Beşinci kitapta, özgür, eşit ve hak sahibi olmanın ne demek olduğu; altıncı ve son kitapta da insanın temel hak ve özgürlüklerinden iki tanesi, “eğitim hakkı” ve “iletişim özgürlüğü” tartışılıyor. Bu son iki kitabın adları da **Ben İnsanım: Özgürüm, Haklarım Var** ve **Ben İnsanım: Eğitim Benim Hakkım**. Hazırlanan bu kitapların nasıl kullanılacağı konusunda öğretmenler seminerlere alınmıştır. 2001-2002 Öğretim Yılı’nda Türkiye’nin yedi bölgesinde, yedi müfredat laboratuvar okulunda (MLO) deneme

uygulaması yapılmıştır. Deneme uygulaması değerlendirme sonuçlarından yararlanılarak kitaplar geliştirilmiştir. 2002-2003 Öğretim Yılı'nda Başkent Üniversitesi Kolej Ayşeabla İlköğretim Okulu'nda, Ankara Üniversitesi Geliştirme Vakfı İlköğretim Okulu'nda ve Özel Tevfik Fikret İlköğretim Okulu'nda kitaplar uygulanmış, lisansüstü çalışmalar çerçevesinde program değerlendirme çalışmaları yapılmıştır (Can vd. 2003; Alper, 2004).

Yapılan bu çalışmalar sonunda İnsan Hakları Eğitimi konusunda çok sayıda öğretmene sürekli eğitim verilmesi gereğinden hareketle, öğretmen eğitimlerinin e-öğrenme yoluyla yapılması düşünülmüştür. Böylece, çok sayıda öğretmene kısa sürede ve çokluortam desteğiyle, Internet üzerinden ulaşılabilecektir.

İnsan Hakları Eğitimi ve Teknoloji

Stomfay-Stitz ve Wheeler (2005), insan hakları ve barış eğitiminin günlük okul akışı içerisinde sürekli olarak farklı derslerde farklı etkinliklerle ele alınması gerektiğini, ancak bu şekilde insan hakları eğitiminin tamamen programa entegre edilebileceğini vurgulamaktadır. Gaudelli ve Fernekes (2004) bireylerin insan hakları konusunda yeterli düzeyde eğitilmediğini vurgulamakta ve bu sonucun nedenlerinden biri olarak “insan hakları” teriminin ders kitaplarında, programlarda ve eğitim bağlamında yeterince yer almadığına bağlamaktadır. Gaudelli ve Fernekes (2004) uluslararası bağlantıların vazgeçilmez olduğu bir çağda, öğrencilere dünya üzerinde geçerli olan haklara saygı göstermeyi ve desteklemeyi öğretmek gerekliliğini vurgulamaktadır (s. 25). İnsan hakları; vatandaşlık, politik, sosyal, ekonomik ve kültürel haklara ilişkin bilgilendirmeleri de kapsamı içine almaktadır. Yeni nesil, bu konularda yeterli eğitim almamış ise, kendi değerlerini ifade etmede güçlükler yaşayacak, eğitim ve çalışma gibi doğal haklarını bile koruyamayacaktır. Ayrıca, kendi haklarını bilen bireyler hem kendi haklarını koruyabilirler, hem de diğer bireylerin haklarına saygılı olurlar (Ross & Gupta, 1998). Bütün bu veriler, özellikle ilköğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin ve özellikle sınıf öğretmenlerinin insan hakları konusunda çok hızlı bir şekilde eğitilmesi gerektiğini göstermektedir. Öğretmenleri eğitmeden öğrencilerin “insan hakları” konusunda eğitilmesi mümkün olmayacaktır. Eğitimde hız kazanmak ise ancak teknoloji kullanımı ile sağlanabilir.

Öğretimin etkili ve yeterli bir şekilde tasarlanması, iletilmesi ve değerlendirilmesi için öğretim teknolojileri farklı yöntemler sunmaktadır. Öğretim teknolojileri kullanılarak oluşturulan öğretim ortamları, hem kaynak çeşitliliği sunarak öğretim ortamlarını zenginleştirmekte, hem de daha görsel ve çekici bir öğrenme ortamı sunarak öğrenciyi güdülemektedir. Bates

(2000) öğrenme ortamlarında öğretim teknolojilerinin kullanılması konusunun önemini, eğitim kurumlarının yeni öğretim teknolojilerini deneyerek lider olması hakkında önerdiği birkaç faktörle açıklamaya çalışmaktadır. Bates'e (2000) göre eğitim kurumları öğretim teknolojilerini; öğretimin kalitesini arttırmak, öğrencileri gelecek yaşantılarında gereksinim duyacakları şekilde teknoloji kullanımı becerileri ile donatmak, eğitim ve öğretimi daha geniş bir kitleye sunmak ve eğitim giderlerini azaltmak gibi amaçlar için kullanmalıdırlar (s. 16).

Jones ve Paolucci (1999), teknolojinin öğretime entegrasyonu için çeşitli boyutları ele aldıkları bir model önermiştir. Bu model, öğretme-öğrenme sürecinin yanı sıra, daha etkili öğrenme ve öğrenci başarısının artırılması gibi teknolojinin sağladığı olası yararları da göz önüne alan bir modeldir. Bu modelde Jones ve Paolucci (1999), öğretim teknolojilerinin öğrenci başarısına etkilerini değerlendirmek için, öğretim hedefleri, iletim sistemleri ve öğrenme çıktıları olmak üzere üç temel boyut öne sürmüşlerdir. Öğretim hedefleri, öğrenme alanı, öğrenci profili ve öğrenme işlemini kapsamaktadır. İletim sistemleri, denetim odağı, hazır-bulunurluk, medya ve erişilebilirlik konularını içermektedir. Öğrenme kazanımları ise, bilişsel ve ileri düzey düşünme becerilerini kapsamaktadır (s. 25). Diğer bir araştırmacı Mellon (1999), yine teknolojinin etkililiğini araştırmış ve şöyle demiştir: "Teknoloji-tabanlı öğrenmenin etkili olabilmesi için, öğretmenler öğretim hedeflerine hizmet eden, öğretim etkinlikleri ile bütünleşerek öğrenciyi güdüleyebilen ve heyecanlandırabilen materyaller seçmelidir" (s. 34).

Teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve teknoloji kullanımı konusunda öğretmenlerin eğitilmesi gerekliliğini vurgulayan ve bu amaca ulaşmak için farklı yaklaşımlar öneren pek çok araştırma yapılmıştır (Adams, 2005; Rowley, Dysard & Arnold, 2005; Finley & Hartman, 2004). Öğretmenlerin teknoloji okur-yazarı olması, özellikle eğitimlerde teknoloji kullanılması gerektiğinde büyük önem taşımaktadır. Çok sayıda öğretmenin hızlı bir şekilde eğitilebilmesi, ancak bilgisayar ve İnternet teknolojilerinin bir araya gelmesi ile sağlanabilir. "E-öğrenme" eğitim içeriğinin web ortamına aktarılarak İnternet aracılığı ile sunulması olarak nitelendirilmektedir. E-öğrenme, metin, ses, görüntü ve animasyon gibi çokluortam uygulamaları içerdiğinden, öğrencilere kendi kendilerine öğrenebilecekleri etkileşimli bir öğrenme ortamı sunabilmektedir.

Bu nedenle çalışma kapsamında, İnsan Hakları eğitiminin yaygınlaştırılması ve çok sayıda öğretmene içeriğin ulaştırabilmesi amacı ile konuların web ortamına aktarılması ve İnternet üzerinden öğretmenlere eğitim verilmesi planlanmıştır. E-öğrenme yoluyla öğretmenler, bir yandan içerik hakkında ve derslerini nasıl işleyeceği konusunda bilgilendirilirken,

diğer yandan sınıf ortamında kullanacağı materyallere İnternet üzerinden ulaşabilmişlerdir. İnternet üzerinden aktarılan konularda etkileşimli olarak metin, ses ve görüntü şeklinde konuya ilişkin bilgilendirmeler ve yine çokluortam özelliklerine sahip ve sınıf ortamında kullanılacak etkileşimli materyaller sunulmuştur. Böylece öğretmen sınıfta dersi nasıl yapılandıracağı ve sürdüreceği, hangi materyali ne zaman ve nerede kullanacağı ve öğrencilere nasıl dönüt vereceği konusunda yönlendirilmiştir. Konunun web ortamına aktarılmasıyla daha fazla kişiye hızlı ve etkili bir şekilde eğitim verilmesi amaçlandığından, öğretim, görsel ve işitsel olarak aktarılmaya çalışılmış, metin anlamındaki içerik, en az düzeyde verilmiştir. Resimlerle desteklenmemiş metinlerin kullanımından kaçınılmış, yalnızca metin aktarımı yapılması gerektiğinde ise seslendirme yoluyla desteklenmiştir. Öğretmenin web ortamındaki materyalleri hem kendi öğrenmelerinde kullanması, hem de sınıf ortamında yapacağı uygulamalarda, bu materyalleri ne zaman nerede kullanacağını öğrenmesi sağlanmıştır.

Problem

Bu çalışmanın amacı; öğretmenlere hizmet içinde e-öğrenme yöntemiyle İnsan Hakları Eğitimi vermektir. Bu bağlamda, “Ben İnsanım” İlköğretim için İnsan Hakları Eğitimi Dizisinin 5. Sınıf için yazılmış olan “Özgürüm, Haklarım Var” materyalinde yer alan etkinliklere ilişkin, öğretmenlerin bilgilendirilme, sınıf ortamında bu dersi nasıl yapılandıracağı, sürdüreceği ve öğrencilere nasıl dönüt vereceği konularında eğitimleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya yön veren sorular şu şekildedir:

1. E-öğrenme yöntemiyle İnsan Hakları Eğitimi alan öğretmenlerin başarı düzeyi nedir?
2. Öğretmenlerin İnsan Hakları Eğitimi’nde kullanılan e-öğrenme içeriğine ilişkin görüşleri nedir?
3. E-öğrenme yöntemiyle İnsan Hakları Eğitimi alan öğretmenlerin e-öğrenmeye ilişkin görüşleri nedir?

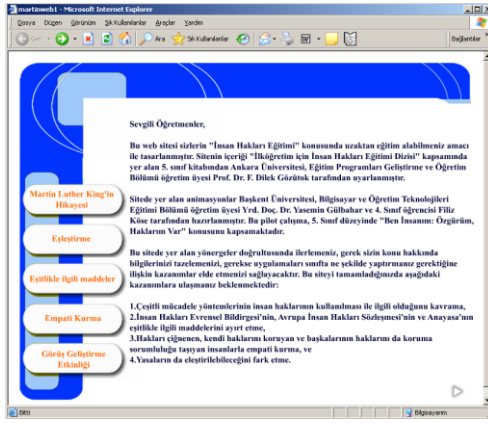
YÖNTEM

Bu çalışma için İnsan Hakları Eğitimi kitaplarından 5. Sınıf için hazırlanmış olan “Ben İnsanım: Özgürüm, Haklarım Var” ele alınarak, uzaktan eğitim için bir web sitesi tasarlanmıştır. Geliştirilen site ve ölçme araçları, 2005 Eylül ve Ekim aylarında farklı iki devlet okulundaki öğretmenlere uygulanarak pilot uygulamalar yapılmıştır. Bu araştırma için ise Ankara merkez ilköğretim okulları içinden bilgisayar laboratuvarına sahip ve çok sayıda sınıf öğretmeni istihdam eden bir devlet okulu seçilmiştir. Çalışmaya ilköğretim okulunda görev yapan 31 sınıf öğretmeni

katılmıştır. Sınıf öğretmenleri öncelikle İnternet ortamından materyale ulaşarak verilen yönergeler doğrultusunda eğitim sürecine katılmıştır. Daha sonra araştırmaya ilişkin ölçme araçlarını yanıtlamışlardır.

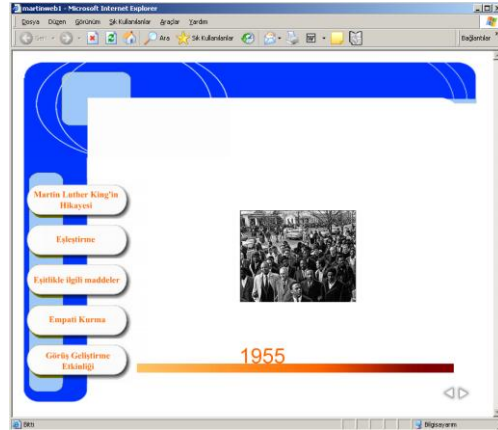
Öğretmenlerin “Özgürüm Haklarım Var” materyalinde yer alan eğitim amaçlarına ulaşma düzeyi, materyalin içinde yer alan sorulara verdikleri yanıtlara bakılarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin, e-öğrenme yöntemiyle gerçekleştirilen İnsan Hakları Eğitimi içeriğine ilişkin görüşleri ise açık-uçlu sorular kullanılarak elde edilmiştir. Öğretmenlerin e-öğrenmeye ilişkin görüşleri hazırlanan bir ölçek ile alınmıştır.

İnsan Hakları Eğitimi Web Sitesi

Şekil-1 Web Sitesi Giriş Sayfası

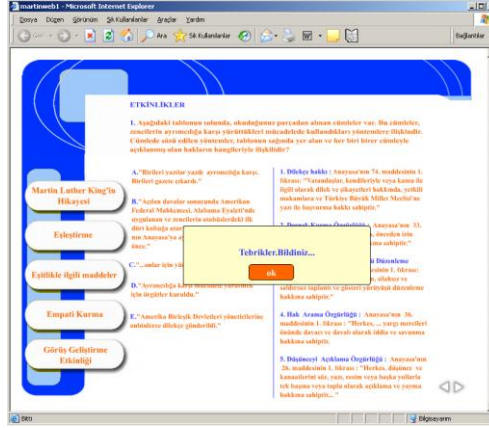
E-öğrenmeye; Martin Luther King’in özgürlük mücadelesini anlatan bir öykü ile başlanır (Şekil-2). Öykü web ortamında efektler eşliğinde değişen resimlerin desteği ile dinlenir.

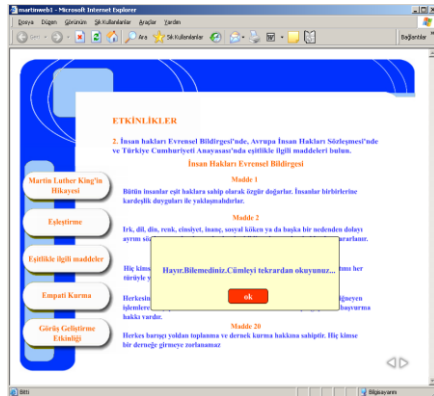
Şekil-2 Martin Luther King’in Öyküsü

İnsan Hakları Eğitimi kitaplarından 5. Sınıf için hazırlanmış olan “Ben İnsanım: Özgürüm, Haklarım Var” adlı kitapta yer alan etkinliklerden oluşan bir web sitesi tasarlanmıştır (Şekil-1).

Birinci etkinlikte; öyküde sözü edilen mücadele yöntemleri ile insan hak ve özgürlüklerinin eşleştirilmesine dönük bir çalışma yapılır (Şekil-3). Öğretmen bu çalışmayı bir Flash animasyon yardımı ile gerçekleştirir. Ekranı her seferinde metinden bir bölüm gelir ve verilen insan hak ve özgürlüklerinden hangisi ile ilişkili olduğunu öğretmenin seçmesi istenir. Tümceler ekrana rastgele gelir ve öğretmen bu şekilde 10 alıştırmayı yapar. Bu alıştırmalarda öğretmen doğruyu bulana kadar soruları yanıtlayabilir. Böylece, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyeti, dernek kurma hürriyeti, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, hak arama hürriyeti ve dilekçe hakkı gibi insan hak ve özgürlükleri öyküdeki mücadele yöntemleri ile ilişkilendirilir.

Şekil-3 Eşleştirme Etkinliği

Şekil-4 İlgili Maddeleri Bulma Etkinliği

ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. Maddesinin "eşitlik"le ilgili maddeler olduğu buldurulur.

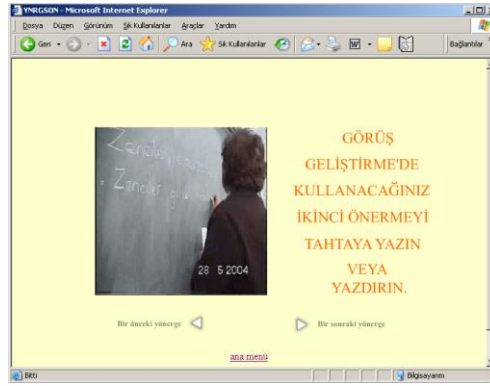
İkinci etkinlikte; öğretmenlere T.C. Anayasası'nın 5 maddesinin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 5 maddesinin ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5 maddesinin yazılı olduğu 3 farklı metin verilir (Şekil-4). Öğretmenlerin bu maddeler içinden "eşitlik"le ilgili olanları bulmaları ve işaretlemeleri istenir. Öğretmenlerden alınan yanıtlar doğrultusunda gerekli yönlendirmeler yapılarak, T.C. Anayasası'nın 10. Maddesi'nin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1. ve 2. Maddeleri'nin ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. Maddesinin "eşitlik"le ilgili maddeler olduğu buldurulur.

Üçüncü etkinlikte; başlangıçta sunulan öykü ile bağlantılı olarak, Martin Luther King, John F. Kennedy, beyaz bir Amerikan vatandaşı, siyah bir Amerikan vatandaşı ve bir Türk vatandaşı ayrı ayrı kendilerini tanıtır (Şekil-5). Burada bireylerin kendilerini tanıtmalarına ilişkin beş ayrı seslendirme bulunur. Öğretmenin kendini sırası ile bu kişilerin yerine koyması ve düşünmesi istenir. Empati yetisini geliştirmeyi hedefleyen bu etkinlikte öğretmen, kendini yerine koyduğu her bir birey için şu soruları yanıtlar: A) Sorumluluklarım neler? B) Neleri yapmalı, neleri yapmamalıyım? C) Sorumluluklarımı yerine getirirken beni hangi güçlükler bekliyor? Öğretmen bu yanıtları Web ortamına girer ve daha sonra bu yanıtları, verilen yanıt anahtarları ile karşılaştırarak kendini değerlendirir.

Şekil-5 Kısa-yanıtlı Soru Etkinliği

Dördüncü etkinlikte bir grup tartışması (görüş geliştirme) örneği yer almaktadır (Şekil-6). Öğretmenin bu etkinliği nasıl uygulayacağı, örnek bir uygulamaya ait film izlettilerik anlatılır. Görüş geliştirme etkinliğinin nasıl kullanılacağı, nelere dikkat edileceği, hangi durumlarda ne gibi dönütler vermesi, sınıfı nasıl yönetmesi gerektiği gibi konularda filmin belli bölümlerinde açıklamalar yapılır. Burada öğretmen yine filmi istediği kadar seyretme, istediği zaman durdurma olanaklarını kullanabilir. Ayrıca, sınıf ortamında kullanılacak örnekler, konu ve yöntem boyutunda çeşitlendirilerek öğretmene sunulur.

Şekil-6 Görüş Geliştirme Etkinliği

Böylece, öğretmen bir yandan konuya hakimiyet sağlarken, diğer yandan konuyu sınıfta nasıl vereceği konusunda bilgilendirilir.

Ölçme Araçları

Öğretmenlerin e-öğrenme yöntemiyle aldıkları insan hakları eğitimi uygulaması konusundaki başarı düzeyleri web ortamında yer alan sorulara verilen yanıtlarla belirlenmiştir. Bu amaçla 5 çoktan seçmeli, 3 eşleştirme maddesi ve 6 kısa-yanıtlı soru sorulmuştur. Bu ölçme aracı, önceki pilot çalışmalarda kullanılmış ve güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,89$ (N=33) olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ise elde edilen değer $\alpha=0,85$ (N=31) olarak bulunmuştur.

E-öğrenme yöntemiyle gerçekleştirilen İnsan Hakları Eğitimi'nde kullanılan içeriğe ilişkin görüşleri almak amacıyla yöneltilen 6 açık-uçlu soru şu şekildedir:

1. İnsan Hakları konusunda uzaktan eğitim alırken neler **hissettiniz**?
2. Bireysel olarak e-öğrenme yöntemiyle uzaktan eğitim almanın **güçlü yanları ve sınırlılıkları** konusunda **görüşleriniz** nelerdir?
3. İnsan Hakları Eğitimi'nde kullanılan Web ortamındaki **içeriğe** ilişkin görüşleriniz nelerdir?
4. Kullandığınız **web sitesinin tasarımına** ilişkin görüşleriniz nelerdir?
5. Böyle bir eğitimin **daha etkili** olabilmesi için neler yapılabilir?
6. Öğretim materyalindeki “Görüş Geliştirme Etkinliği” hakkında görüşleriniz nelerdir? Yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?

E-öğrenme yöntemiyle İnsan Hakları Eğitimi alan öğretmenlerin e-öğrenmeye ilişkin görüşleri için ise 15 sorudan oluşan 5-dereceli bir ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek, “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” seçeneklerinden oluşmaktadır. “E-öğrenme Hakkında Görüşler” ölçeğine ait güvenilirlik değeri yapılan pilot uygulamada $\alpha=0,78$ (N=15), bu çalışma için ise $\alpha=0,83$ (N=31) olarak bulunmuştur.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular; öğretmenlerin bilgisayar ve internet ile etkileşimleri konusundaki bilgiler, e-öğrenme yöntemiyle insan hakları eğitimi alan öğretmenlerin başarı düzeyleri, e-öğrenme yöntemiyle gerçekleştirilen insan hakları eğitimine ilişkin görüşler ve e-öğrenme yöntemiyle insan hakları eğitimi alan öğretmenlerin e-öğrenmeye ilişkin görüşleri ana başlıkları altında verilmiştir.

Öğretmenlerin Bilgisayar ve İnternet ile Etkileşimleri Konusundaki Bilgiler

Sınıf öğretmenlerinin %84'ünün evinde bilgisayar vardır ve evinde bilgisayar olanların %36'sının İnternet bağlantısı mevcuttur. Öğretmenlerin %55'i günde bir saatten az bilgisayar kullanırken, %23'ü bilgisayarı günde 1-3 saat arası kullandığını belirtmiştir. Öğretmenlerin bilgisayar kullanma deneyim süresi incelendiğinde ise; %42'sinin 1 yıldan az, %23'ünün 1-3 yıl arası, %3'ünün 3-5 yıl arası ve %16'sının ise 5 yıldan fazla bir süredir bilgisayar kullandığı görülmüştür.

E-Öğrenme Yöntemiyle İnsan Hakları Eğitimi Alan Öğretmenlerin Başarı Düzeyleri

Öğretmenlerin başarı düzeylerini belirlemek amacıyla yöneltilen 14 soruya doğru yanıt verenlerin yüzdeleri aşağıda belirtilmiştir. İlk 5 soru çoktan seçmeli olması nedeni ile yalnızca doğru yanıt verenlerin yüzdesi belirtilmiştir (Tablo-1). Diğer sorularda ise yarım puan ve tam puan alanların yüzdesi ayrı ayrı verilmiştir (Tablo-2).

Tablo-1 Çoktan-seçmeli sorulara verilen yanıtların yüzdeleri

Soru	Doğru Yanıt Verenler (%)
1	90,3
2	96,8
3	80,6
4	80,6
5	83,9

Tablo-2 Kısa-yanıtlı sorulara verilen yanıtların yüzdeleri

Soru No	Yarım Puan alanlar (%)	Tam Puan Alanlar (%)
6	45,2	25,8
7	25,8	32,3
8	32,3	32,5
9a	19,4	51,6
9b	22,6	54,8
9c	19,4	54,8
10a	25,8	45,2
10b	12,9	48,4
10c	3,2	48,4

Sonuçlar incelendiğinde çoktan seçmeli sorularda başarılı oldukları görülen sınıf öğretmenlerinin kısa-yanıtlı sorularda aynı başarıyı gösteremedikleri söylenebilir. Bunun nedeni, uygulama süresinin kısa tutulması ve tekrar etme olanağı sağlanmaması olabilir.

E-Öğrenme Yöntemiyle Gerçekleştirilen İnsan Hakları Eğitimine İlişkin Görüşler

Öğretim Materyaline İlişkin Hissedilenler

Sınıf öğretmenlerine ilk olarak “İnsan Hakları konusunda uzaktan eğitim alırken neler **hissettiniz?**” sorusu yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde 15 öğretmenin duyuşsal olarak etkilendiklerini ve materyali çok yararlı bulduklarını belirttikleri görülmüştür. Bu konuda bir öğretmen “Uzaktan eğitimle de bir konunun kolayca öğretilebileceğini hissettim” yanıtını vermiştir. Materyalin kendilerinde bıraktığı etkiye ilişkin bir öğretmen “çok acı çektim, bugün aynı yanlışlıklar zaman zaman ülkemizde de yapılmaktadır” derken, diğer bir öğretmen ise “kendimi konunun içinde sanki o günleri yaşıyormuş gibi hissettim” şeklinde duygularını ifade etmiştir. Bu bulgular, uzaktan eğitim yöntemi ile ses, video ve etkileşim kullanılan ortamlarla duyuşsal etkiler yaratılabileceği ve duyuşsal kazanımların hedeflenebileceğini göstermektedir.

Uzaktan Eğitimin Güçlü ve Sınırlı Yönlerine İlişkin Görüşler

Sınıf öğretmenleri, “Bireysel olarak e-öğrenme yöntemi ile uzaktan eğitim almanın **güçlü yanları ve sınırlılıkları** konusunda **görüşleriniz** nelerdir?” sorusuna ilişkin farklı görüşler belirtmişlerdir. E-öğrenmenin güçlü yanlarını; zaman ve mekandan bağımsız olması, daha az maliyet ile daha çok kişiye ulaşılabilmesi, bilgiye hızlı ulaşma, görüntü ve ses desteğinin olması, tekrar edilebilmesi açısından pekiştirici olması, görsel ve işitsel olması nedeniyle öğrenmelerin daha kalıcı olması, dıştan dikkat dağıtan uyarıcıların çok az olması sonucunda materyalden yararlananın düşünme olanağı bulması şeklinde belirtmişlerdir. Diğer yandan bazı öğretmenler tek yönlü iletişim ve bilgilendirme olması, soru sorma olanağı bulunmaması, karşılıklı tartışma ve fikir paylaşımı yapılamaması, Türkiye koşullarında olanakların sınırlı olması ve herkesin bilgisayara erişme olanağının olmaması ve materyallerin farklı zihinsel yapıları dikkate almadan aynı ortamı oluşturması açılarını e-öğrenmenin sınırlılıkları olarak belirtmişlerdir. Bir öğretmen şöyle demiştir: “daha fazla insana ulaşılabilceğini düşündüğümde güçlü yönünü tüm insanlarımızın bunu izlemeyeceğini düşününce sınırlarını görüyorum”.

İnsan Hakları Eğitimi'nde Kullanılan Web Ortamındaki İçeriğe İlişkin Görüşler

Sınıf öğretmenleri, içeriği beğendiklerini, ilgi çekici bulduklarını, genel olarak kısa, öz, sade ve anlaşılır bulduklarını ve içeriğin anlaşılır bir şekilde hazırlanmış olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen şöyle demiştir: “samimi, şeffaf anlaşılır buldum. Sanki canlı bir konuşma ve ortam vardı”. Üç öğretmen biraz daha ayrıntılı bilgi olmasını tercih ettiğini belirtmiştir. Bazı öğretmenler bu etkinliğin yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Büyük ölçüde olumlu bulmakla beraber, dört öğretmen örneklerin zenci-beyaz olarak sınırlandırılmaması gerektiğini, farklı görüşlere yer verilmesi ve ülkemizden de örnekler yer almasının iyi olacağını önermişlerdir. Bu konuda bir öğretmen bu düşüncesini “farklı görüşlere de değinilebilirdi, karşı görüşlerin çürütülmesi temellendirilmiş olurdu” şeklinde dile getirirken başka bir öğretmen ise “insan hakları ile ilgili konu sadece ABD ile ilgili bir konu değil, yurdumuz ile de güncelleştirebiliriz” demiştir. Başka bir öğretmen ise, “bu konuda iyi bir çalışma olmuş. Okul ve çevrede karşılaşılabilecekleri ayrımcılık ve haksızlıklara karşı neler yapılabilir? çalışması eklenmeli” şeklinde farklı bir görüş belirtmiştir.

Web Sitesinin Tasarımına İlişkin Görüşler

Web sitesinin tasarımı çoğu öğretmen tarafından beğenilmiştir (N=19). Bu konuda bir öğretmen “tasarım sade ve yorucu değil, çalışma bittikten sonra yorulmadığımı hissettim. Renklerin sadeliği konuya yoğunlaşmamı sağladı” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Yalnızca bir öğretmen, tasarımı çok sade bulduğunu belirtmiştir.

Daha Etkili Bir Eğitim İçin Öneriler

Sınıf öğretmenleri öncelikli olarak, bu tür uygulamaların yaygınlaştırılarak sürekliliğinin sağlanması, tüm öğretmenlerin teknoloji okur-yazarı olabilmesi ve bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılması için gerekli hizmet-içi eğitimlerin verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bir öğretmen bu konuda “ülke olarak önce eğitimcileri, velileri ve bütün ulusu bilgilendirmek ve okullarımızda (doğudan batıya, güneyden kuzeye) bu ortamın sağlanması gerekir” derken bir diğer öğretmen “daha etkin hale gelmesi için bütün okul ve kurumlardaki insanlara ulaşması gereklidir. İnternet ağının yaygınlaşması gerekir” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Bazı öğretmenler bu uygulamanın tüm konuları kapsayacak şekilde genişletilmesini istediklerini belirtmişlerdir. Daha önce e-öğrenme ortamlarının sınırlılığı olarak belirtilen iki nokta burada yine vurgulanmıştır: (1) çift yönlü iletişim için tartışma ve farklı görüşlerin paylaşıldığı ortamlar yaratılması ve (2) yaşadığımız çevreye uygun örnekler içermesi.

Materyal İçerisinde Yer Alan “Görüş Geliştirme” Etkinliğine İlişkin Görüşler

Öğretmenlerin, öğretim materyalindeki “Görüş Geliştirme Etkinliği” hakkındaki görüşleri bu yöntemin genel olarak yararlı olduğu yönündedir (N=23). Bu konuda öğretmenler farklı yorumlar da getirmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen, etkinliği “Düşünüp düşüncelerini rahatça ifade edebilen nesiller yetişmesi açısından yararlı” olarak nitelendirirken, başka bir öğretmen “öğrencilerin düşüncelerini açıkça dile getirmesi çok güzel bir etkinlik olup öğrencileri özgür düşünmeye sevk eder” demiştir. Diğer bir öğretmen ise “yaşanan sorunların giderilmesi toplum sorunlarına öğrencilerin daha duyarlı olmasını sağlamak açısından yararlı olduğunu düşünüyorum” ifadesiyle düşüncesini belirtmiştir. Başka bir öğretmen ise, “bu konuda görüşüm, güzel bir çalışma olduğu ama özgürlük ve eşitlik konusunda yurdumuzun bunu ne kadar ileriye götürebildiği düşünülmelidir. Görüş geliştirme yöntemini kullanarak toplumu eğiterek geliştirebileceğimize inanıyorum. Bunu da bir eğitim olarak kabul ettiğimden çalışmalarınıza katılıyorum” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Bu sorulara verilen yanıtlardan da anlaşılacağı gibi öğretmenler, materyale ve materyalin sunduğu içeriğe ilişkin olumlu görüşe sahiptir. Olumsuz görüş bildiren öğretmen ise yok denecek kadar azdır.

Sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu, e-öğrenme yöntemine karşı olumlu görüştedirler, kendi alanlarındaki hizmet-içi eğitimleri de bu yöntemle alabileceklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, materyalin geliştirilmesi ve daha fazla ayrıntı ve görsel destek gerektiğini belirtmişlerdir. “E-öğrenme yönteminin öğretmen eğitimi için çok yararlı olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtların “Kesinlikle Katılıyorum” veya “Katılıyorum” başlıkları altında toplanması, bu yöntemin benimsendiği şeklinde yorumlanabilir. İçeriğe ilişkin yanıtlardaki farklılaşma ise, sınıf öğretmenlerinin bu konudaki bilgi farklılıklarından kaynaklanıyor olabilir.

E-Öğrenme Yöntemiyle İnsan Hakları Eğitimi Alan Öğretmenlerin E-Öğrenmeye İlişkin Görüşleri

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
İnsan Hakları konusunu e-öğrenme yöntemi ile öğrenmeyi, yüz yüze öğrenme yöntemine tercih ederim.	12,9	45,2	16,1	19,4	3,2
Bu materyalin devamı olan konuları da e-öğrenme yöntemi ile öğrenmeyi isterim.	16,1	64,5	12,9	3,2	
Mesleğimde/Branşımda kendimi yenilemem gereken konuları e-öğrenme yolu ile öğrenmek isterim.	22,6	71,0	3,2		
Sunulan materyalin içeriğinin yeterli olduğunu düşünüyorum.	9,7	45,2	35,5	3,2	
E-öğrenme materyalini kolaylıkla kullandım.	12,9	61,3	16,1	6,5	
Bu tür uygulamaların yaygınlaşması gerektiğini düşünüyorum.	29,0	61,3		3,2	3,2
Sunulan materyale daha çok görsel öğenin eklenmesi gerektiğini düşünüyorum.	29,0	51,6	9,7	6,5	
Materyali kullanmak için yeterli teknik bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum.	12,9	38,7	19,4	19,4	3,2
Sunulan materyalin içeriği daha ayrıntılı olabilirdi.	16,1	45,2	16,1	16,1	
Bu konuyu yüz yüze öğrenmeyi e-öğrenmeye tercih ederim.	6,5	32,3	19,4	35,5	
Materyalde sunulan "Görüş Geliştirme" yöntemini sınıfımın fiziksel koşulları uygun olduğunda uygulayabilecek kadar öğrendim.	16,1	64,5	9,7	6,5	
Sunulan materyalden çok yararlandığımı düşünüyorum.	12,9	45,2	32,3	3,2	
Materyalin, ben bu konuyu öğretirken dersimi yapılandırmaya katkısı olduğunu düşünüyorum.	12,9	58,1	12,9	3,2	
E-öğrenme yönteminin öğretmen eğitimi için çok yararlı olduğunu düşünüyorum.	19,4	67,7			
E-öğrenme materyalini kullanırken bazı zorluklarla karşılaştım.	6,5	45,2		16,1	6,5

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, uzaktan eğitim yöntemi ile insan hakları konusunda çok sınırlandırılmış bir içerik ele alınarak bir uygulama yapılmıştır. Sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilen bu çalışmada, öğretim materyali öğretmenler tarafından kullanılmış ve materyalde yer alan konularda öğretmenlerin başarıları incelenmiştir. Bunun yanı sıra, sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim yöntemine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Çalışma katılımcı sayısı ve içerik açısından sınırlılıklar içermekle beraber, bu tür yaklaşımları denemek isteyen araştırmacılar için yararlı olabilecek bulgulara erişilmiş, daha da önemlisi öğretmenlerin e-öğrenme

uygulamalarının genişletilerek daha çok sayıda katılımcıya yaygınlaştırılması beklentilerini açığa çıkarmıştır.

Sınıf öğretmenleri uzaktan eğitim içeriğini genel olarak beğenmiş ve etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonucu, öğretim tasarımının kaliteli, öykünün çarpıcı ve seslendirmenin etkili olması da etkilemiş olabilir. Diğer yandan araştırma, uzun soluklu bir çalışma olmaması nedeni ile uzaktan eğitimde kullanılan temel iletişim öğelerini içermemiştir. Bu nokta, çoğu sınıf öğretmeni tarafından eksikliği vurgulanan önemli bir nokta olmuştur. E-öğrenme ortamlarda bireylerin diğer bireylerle iletişim ve bilgi paylaşımı ihtiyaçlarının doğması son derece doğaldır ve sohbet ve forum gibi eş-zamanlı veya eş-zamansız iletişim ortamları sunulması gerekliliğini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır (Chou, 2003; Im & Lee, 2004). İçeriğe ilişkin vurgulanan önemli diğer bir nokta ise, örneklerin yakın çevreden verilmesi konusudur (Bir öğretim ilkesi olarak da kabul edilen bu önerinin uygulanmasının önünde ciddi engeller bulunmaktadır. Üzerinde çalışılan bu öğretim materyalinin hazırlanması ve Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu tarafından onaylanması sırasında materyalde yer alan bazı örnekler ve sözcükler çıkarılmıştır). Sınıf öğretmenleri, e-öğrenme içeriğinin tüm sınıfları ve konuları kapsamasını ve uygulamaların yaygınlaştırılmasını da önermişlerdir.

Öğretmenler, genel olarak kendilerini bilgisayar kullanma konusunda yetersiz hissetmelerine karşın, e-öğrenme yöntemi konusunda son derece olumlu görüş içerisindedirler. Bu sonuç, bilgisayar okur-yazarlığı konusunda hizmet-içi eğitim gereksinimini ortaya çıkarmakla beraber, e-öğrenme uygulamalarının artırılması ve yaygınlaştırılması düşüncesini destekler nitelikte son derece önemli bir bulgudur. Öğretmenlerin hizmet-içi eğitimlerinin yapılabilmesi için farklı öğrenme teknolojilerinin ve farklı öğretim yöntemlerinin kullanıldığı ortamların yaratılması gerekliliği bu araştırma ile de ortaya çıkmıştır (Dabbagh, 2004; Almala, 2005). Bu çalışmaya benzer e-öğrenme ortamı ve içeriği geliştirecek araştırmacılara, kesinlikle iletişim ortamı sağlayan araçları kullanmaları (sohbet, forum vb.), daha ayrıntılı ve içeriği görsel ağırlıklı sunarak hazırlamaları önerilir.

Dünya’da ve Türkiye’de İnsan Hakları konusundaki gelişmeler, öğretmenlerin İnsan Hakları Eğitimi almalarını gerektirmektedir. Hizmet öncesi öğretmen eğitimi programlarında ilgili disipline yer verilmekle birlikte, halen hizmet veren çok sayıda öğretmenin eğitime ihtiyacı olduğu ve bunun hizmet içi eğitim yolu ile tamamlanması gerektiği bir gerçektir. Zaman, finansman, insan gücü ve programın yönetilmesinin güçlükleri düşünüldüğünde, bu kadar büyük bir gruba yüz yüze hizmet içi eğitim verilmesinin olanaksızlığı açıkça anlaşılacaktır. Bu faktörler göz önüne

alındığında, teknolojik olanaklardan yararlanılması gerekliliği kendini göstermektedir (Mouza, 2003; Mills & Tincher, 2003; Smeets, 2005). E-öğrenmenin hayata geçirilmesi, daha kısa sürede bütün öğretmenlere ulaşılmasını ve öğretmenlerin zaman ve mekandan bağımsız olarak eğitim alabilmelerini sağlayacaktır. Ayrıca, e-öğrenme yönteminin kullanılması hizmet içi eğitime ayrılan bütçe ve insan kaynaklarından da ekonomi sağlanacaktır.

Öneriler

Bu araştırmanın bulguları ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. İyi organize edilmiş bir proje çerçevesinde bütün öğretmenlerin bilgisayar okur-yazarı olmaları sağlanmalıdır.
2. Farklı disiplin alanları için öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinde kullanılmak üzere web ortamından yararlanarak öğretim materyalleri geliştirilmelidir.
3. Bu araştırma için tasarlanmış olan materyal, öğretmenlerin önerilerinden ve uygulama sırasında araştırmacıların gözlemlediği durumlardan yararlanılarak geliştirilmeli ve daha büyük bir öğretmen grubuna uygulanmalıdır. Hazırlanan bu programın değerlendirilmesi boyutu maliyet-fayda analizlerini de içermelidir.
4. İnsan hakları eğitiminde Türkiye'den de örnekler verebilmeyi sağlamak amacıyla yetkililerin önyargılarını ve tabularını kırmaya yönelik eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Almala, A. (2005). A Constructivist Conceptual Framework for a Quality e-Learning Environment. *Distance Learning*, 2(5), 9-12.
- Adams, S. T. (2005). A strategy for technology training as part of a master's program conducted at a school site. *Journal of Technology and Teacher Education*, 13(3), 493-514.
- Alper, N. (2004). "Ben İnsanım" İlköğretim için İnsan Hakları Eğitimi Dizisinin Başkent Üniversitesi Kolej Ayşeabla Okulları'nda Uygulanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bates, A. W. (2000). *Managing technological change: strategies for college and university leaders*. Jossey-Bass Inc., Publishers, USA.
- Can, A., Karacaoğlu, Ö. C., İlhan, A., Veznedaroğlu, L. & Çamkerten, F. (2003). In Gözütok, F. D. (Ed.), "Ben İnsanım" İnsan Hakları Eğitim Programının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış rapor, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Chou, C. (2003). Interactivity and interactive functions in web-based Learning systems: A technical framework for designers. *British Journal of Educational Technology*, 34(3), 265-279.
- Dabbagh, N. (2004). Distance Learning: Emerging Pedagogical Issues and Learning Designs. *Quarterly Review of Distance Education*, 5(1), 37-49.
- Finley, L. & Hartman, D. (2004). Institutional change and resistance: Teacher preparatory faculty and technology integration. *Journal of Technology and Teacher Education*, 12(3), 319-337.
- Gaudelli, W. & Fernekes, W. R. (2004). Teaching about global human rights for global citizenship. *The Social Studies*, 95(1), 16-26.
- Gözütok, F. D. (1995). *Öğretmenlerin Demokratik Tutumları*. Ankara: TDV (Türk Demokrasi Vakfı) Yayınları.
- Gözütok, F. D. (1999) "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi" 4. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri* 1. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1076. ss. 55-67.
- Gözütok, F. D., Alper, N. (2002). "Ben İnsanım" İlköğretim İçin İnsan Hakları Eğitimi Projesi. XI. Eğitim Bilimleri Kongresi 23-26 Ekim. Lefkoşe: Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC (Basılacak).
- Gozutok, F. D. & Gulbahar, Y. (2004). *Teacher Training on Human Rights through E-Learning. E-Learn 2004*. USA, Wahington, DC, p. 666-671.

- Gülmez, M. (1994) İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi. Ankara: TODAİE. No: 256 İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi. No: 8
- Gülmez, M. (1996). İnsan Hakları Eğitimi Hakkı. Ankara: TODAİE. İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi. No: 10.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F. D., Akipek, Ş., Bağlı, M. T., Erhürman, T. ve Uluç, F. Ö. (1998). Yurttaş Olmak İçin... İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.
- Gürkaynak, İ., Gözütok, F. D., Akipek, Ş., Bağlı, M. T., Erhürman, T. ve Uluç, F. Ö. (2002). "Ben İnsanım" İlköğretim İçin İnsan Hakları Eğitimi Dizisi. Ankara: Ünal Ofset.
- Im, Y. & Lee, O. (2004). Pedagogical Implications of Online Discussion for Preservice Teacher Training. *Journal of Research on Technology in Education*, 36(2), 155-170.
- Jones, T. H. & Paolucci, R. (1999). Research framework and dimensions for evaluating the effectiveness of educational technology systems on learning outcomes. *Journal of Research on Computing in Education*, 32(1), 17-27.
- Mellon, C. A. (1999). Technology and the great pendulum of education. *Journal of Research on Computing in Education*, 32(1), 28-35.
- Mills, S. C. & Tincher, R. C. (2003). Be the technology: A developmental model for evaluating technology. *Journal of Research on Technology in Education* 35(3), 382-401.
- Mouza, C. (2003). Learning to teach with new technology: Implications for professional development. *Journal of Research on Technology in Education*, 35(2), 272-289.
- O'Brien, E. L., Greene, E., McQuoid, M. D. (1996). Human Rights For All. National Institute for Citizen Education in the Law (NICEL) Washington. D. C.
- Ross, L. J. & Gupta, M. (1998). Bringing human rights home: Human rights education for the 21st century. *Social Education*, 62(6), 377-380.
- Rowley, J., Dysard, G. & Arnold, J. (2005). Developing a new technology infusion program for preparing tomorrow's teachers. *Journal of Technology and Teacher Education*, 13(1), 105-123.
- Smeets, E. (2005). Does ICT contribute to powerful learning environments in primary education?. *Computers & Education*, 44, 343-355.
- Stomfay-Stitz, A. & Wheeler, E. (2005). Human rights education can be integrated throughout the school day. *Childhood Education*, 81(3), 158D-158-E.